

Oponentní posudek na doktorskou disertační práci Mgr. Lenky Medové „Migranti v neoprávněném postavení - Česko jako cílová země“

Disertační práce Lenky Medové je koncipována formou monotematického souboru publikací. Empirickým jádrem disertace je šest vybraných publikací autorky, jež jsou přiblíženy ve třetí části práce v podobě stručných přehledových statí a v nezkrácené podobě tvoří přílohovou část práce (publikovány v období let 2008 - 2013). Samotným výsledkům výzkumu předchází teoreticko-metodologická diskuse tématu. Poslední kapitola je věnována klíčovým závěrům disertační práce s přesahem do aplikační roviny. Ve čtyřech případech byly vybrané publikace součástí širěji koncipovaných monografií a ve dvou případech byly opublikovány v recenzovaných geografických periodikách Geografie a Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie. U čtyř statí jsou uvedeni i spoluautoři (třikrát D. Drbohlav a jedenkrát D. Čermáková). Dle prohlášení spoluautorů podíl L. Medové na uvedených publikacích dosahoval nejméně 50 %.

Disertační práce analyzuje fenomén neoprávněné migrace v Česku a zaměřuje se na neoprávněně pracující migranty v době před ekonomickou krizí, jež postihla naši republiku v průběhu druhé poloviny roku 2008. Autorka disertace si vytkla pět následujících dílčích cílů:

- a) přinést nový empirický materiál k problematice migrantů v neoprávněném postavení v Česku,
- b) prokázat roli Česka jako cílové země neoprávněné migrace,
- c) ukázat, že neoprávněná migrace, ani její projevy nepředstavují specificky český fenomén, ale jedná se o globální proces,
- d) přinést návrh vlastních terminologických označení studovaných procesů a jejich aktérů,
- e) obohatit teoreticko-metodologický rámec studia neoprávněné migrace včetně aplikace nových metod (Delfy (?) šetření, odhady neoprávněně bydlících migrantů).

Disertace představuje dílčí poznatky o neoprávněné migraci, které byly získány řešením více vědecko-výzkumných projektů. Tyto řešilo Geografické migrační centrum (GEOMIGRACE), které vzniklo při katedře sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty UK v Praze (Autorka disertace byla jeho aktivní členkou, což dokumentují také dosažené výsledky, které jsou uvedeny v příloze disertační práce). Rozhodující část výzkumu probíhala v rámci řešení projektu „Mezinárodní migrace a nelegální pracovní aktivity migrantů v Česku v širším evropském kontextu“, financovaném Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR. Problematika neoprávněné migrace byla zkoumána také v rámci dvou mezinárodních projektů, jež byly součástí 6. rámcového programu Evropské komise. Jak uvádí v disertaci sama autorka, odborné zázemí ji poskytoval i výzkumný záměr geografické sekce PŘF UK v Praze „Geografické systémy a rizikové procesy v kontextu globálních změn a evropské integrace“.

Po důkladném prostudování disertační práce mohu odpovědně prohlásit, že L. Medová splnila všechny stanovené dílčí cíle disertace. Domnívám se, že jde o velmi kvalitní disertační práci, ve které autorka prokázala schopnost samostatné i kolektivní tvůrčí činnosti ve výzkumné oblasti. K jazykové a formální úrovni práce nemám žádné zásadní připomínky (i když zkomolení příjmení svého školitele na konci teoreticko-metodologické části disertace zaslouží alespoň malou výtku).

Velmi pozitivně hodnotím ty části disertace, ve kterých autorka prezentuje odhady počtu neoprávněných migrantů působících v ČR, neboť se jedná o problematiku velmi složitou. Metoda odhadu velikosti populace nelegálně bydlících byla testována na území hlavního města Prahy za pomoci vymezení základních typů pražské zástavby. Autorka je si vědoma jistých omezení při aplikaci této metody. Obsah teoreticko-metodologické diskuse nad problematikou neoprávněných migrací jednoznačně prokazuje široký přehled autorky v dosud publikované odborné literatuře ke zkoumanému tématu. Souhlasím s návrhy disertantky, které se týkají terminologie. Jsem však

přesvědčen, že řada kompetentních osob bude nadále používat termín „nelegální“ migrace a neoprávněná migrace (i když bůh ví, pražští geografové dokázali prosadit jiné termíny, např. Česko).

Mrzí mě, že autorka disertace se více nevěnovala problematice neoprávněných migrací i v období ekonomické krize. Text uvedený pod čarou na straně 9 disertace je příliš stručný. Autorka mohla snad v textu práce zmínit, že v souvislosti se vstupem ČR do schengenského prostoru bylo nutné radikálně změnit pojetí definice nelegální migrace na území ČR. Z tohoto důvodu nejsou srovnatelné statistiky nelegální migrace od roku 2008 s roky předchozími. Chtělo by to trochu hlubší komentář dat uváděných v sedmé kapitole (Nelegální vstup a pobyt osob na území) oficiálních publikací Českého statistického úřadu Cizinci v ČR 2009 - 2012.

V disertaci postrádám kapitolu Aplikace získaných poznatků v praxi. Již v prvním přiloženém článku uvádí, že jedním z jeho hlavních závěrů je, že analyzovaná data státních orgánů, často veřejnosti prezentovaná, mají velmi nízkou vypovídací schopnost vzhledem ke skutečnému vývoji procesu nelegální migrace. Pomineme-li omezení vycházející ze samotného charakteru dat (tj. zaměření na kvantitativní přehled prohrěšků), pak je to především absence informací o struktuře, kvalitě, metodice a počtu prováděných kontrol, která snižuje jejich význam pro poznání široce definovaného procesu nelegální migrace. Při publikování nejen tohoto článku byly využívány informace ze Zpráv o situaci v oblasti migrace na území České republiky za jednotlivé roky (až do roku 2007), vydávaných Ministerstvem vnitra ČR. Nezměnila se v poslední době situace co do obsahu a co do množství publikovaných informací? Od roku 2009 Zprávy vycházejí již pod novým názvem Zprávy o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky. V posledním přiloženém příspěvku je konstatováno, že v Česku chybí jakákoliv možnost legalizace neoprávněně pobývajících migrantů skrze regularizační proces a že hlavním způsobem legalizace migračního statutu tak je především podání žádosti o mezinárodní ochranu. Existují ještě nějaké jiné možnosti legalizace? Lze aplikovat zkušenosti s tímto procesem z jiných zemí? V případě, že ano, pak je nutno s těmito možnostmi seznamovat i decizní správu.

Přes tyto drobné připomínky musím konstatovat, že práce Lenky Medové splňuje požadavky standardně kladené na disertační práce v oboru sociální geografie a regionální rozvoj. Věřím, že problematika neoprávněných migrací ji bude dále zajímat a že i na Ministerstvu zahraničí ČR přispěje k přijetí opatření, která nebudou pouze restriktivní vůči nelegálním migrantům, a najde se nějaký regularizační proces, který k migrantům bude vstřícnější. Komisi pro obhajobu doktorské disertační práce doporučuji kladně přijmout disertaci Lenky Medové a po její úspěšné obhajobě navrhnout udělení titulu Ph. D.

V Brně dne 18. června 2013

Doc. RNDr. Václav Toušek, CSc.
oponent